

Komor az égbolt, de nem üres
Hegedűs János *Csodavárás* című kötetéről

Ami Hegedűs János verseit olvasva először szembeötlik, hogy szerzőjük képviseleti költő. Képviseleti költő, mégpedig abban a hagyományban helyezkedik el, mely Petőfitől, Adytól, vagy akár József Attilától eredeztethető.

Hegedűs lírája személyes élményekből építkezik, ám e személyes élmények képesek általános szinten szólni a versek olvasóihoz. A *Csodavárás* versei a kilátástalanság vidékére, az emberi létezés és a társadalom perifériáira kalauzolnak minket. Oda, ahol a költő, az ember immár mindenétől megfosztva áll, nincstelenül, pusztán önmagában. Ám e szélsőséges, marginális pozícióból a költőnek lehetősége nyílik, hogy a világot és annak visszasságait a maguk meztelen valójában lássa meg. A peremre szorult, látszólag kilátástalan helyzetbe vetett értelmiségi elnyeri a képességet, hogy mindnyájunk helyett és mindnyájunkhoz szóljon. Szavát pedig meghalljuk. Meghalljuk, mert nem elvont, a közember számára értelmezhetetlen rébuszokban, bonyolult metaforákban fogalmaz meg, hanem ennél sokkal egyszerűbb, érthetőbb versbeszédet használ.

Napjaink magyar költészetében nem jellemző, hogy a költők társadalom- és korkritikát, közéleti / képviseleti költészetet művelnének. Hegedűs ezzel szemben mint autentikus, hitelesen megszólaló költő, saját helyzetéből szemlélődve reflektál azokra a korproblémákra, melyeket a mainstream kortárs magyar költészetet mintha elhallgatna. Szegénység, kilátástalanság, a társadalom peremére szorítottság Hegedűs költészetében nem olyan témák, melyeket a költő elhallgatni igyekezne, sokkal inkább lírájának gerincét alkotják. A versekben autentikus szenvedéstörténet fogalmazódik meg, a költői beszélő pedig szimbólumszerű, adott esetben bárkivel behelyettesíthető alanyként jelenik meg. Hegedűs beszélője a verseket átható reménytelenség ellenére folyamatosan valamiféle *csodára vár*, mely kimenti a testi-lelki szegénységből. A társadalom peremére szorult, marginalizált értelmiségi folyamatosan a valódi értelmiségi lét levegője után kapkod, miközben valamiként mégis megőrzi méltóságát, képes a világ bölcs, sokat látott szemlélőjeként megnyilatkozni.

Ami a versek hangulatát illeti, e költői világot talán a rezignált pesszimizmussal jellemezhetnénk legjobban. E rezignált pesszimizmust persze egyfajta önironia is, mely segít

elviselni a létezés kilátástalanságát. Helyenként még maga a *csodavárás* motívuma is ironikussá válik, ám a remény ennek ellenére nem vész el a versek világában. A *Csodavárás* költői beszélője minden látszat ellenére megőrzi a reménykedést, s a reménytelenségen túl mintha ott rejlene egy jobb világ ígérete.

*„Kitartó és kitartottak vagyunk. -
Mikor két konzerv között
Felragyog a Ráma,
Mint valami titkos nap,
S talán elég lesz mára,
És „kitart holnapig” gondolattal
Ténfergünk kongó konyhák gyomrában.
Itt semmi a szépség,
Fény után nyüszít bent a lélek,
Mint kiverő kutya.
Csodavárás, minden nap csodavárás.
Az Isten legyen hozzánk irgalmas.”*

– írja a költő a szinte mindent átható reménytelen atmoszféra ellenére látszólag valamiben mégis reménykedve kötete címadó, s talán egyúttal legkiemelkedőbb versében.

A Hegedűs-líra egyik fő erénye, hogy gyakorlatilag bármiféle magyarázat nélkül képes minket megszólítani, s adott esetben bármelyikünk behelyettesíthetővé válhat a versek lírai alanyával. Az emberi élet alapvetően nem más, mint *csodavárás*. Mindennapjaink során nem teszünk mást, mint az egyhangú hétköznapiak között sodródva valami rendkívüli eseményre, kardinális változásra, *csodára* várunk. Hegedűs verseinek csodára, mintegy megváltásra váró alanya önmagából kilépve szinte mindnyájunkkal eggyé válik, a szubjektív tapasztalatot kollektív szintre emelve. A versekben ábrázolt magánmitológiák, az ismerős tájak, a kopár házfalak, az árokszéli életérzés akár bármelyikünk életéből ismerős lehet. Az emberi életben mindig van fent és lent. Hegedűs verseinek többsége a az embert a *lent* állapotában ábrázolja. Ám a versek beszélője mégsem adja fel – a reménykedésben egyes versek egészen odáig elmennek, hogy teológiai mélységeket, Isten létét vagy nem-létét kutatja. A költő persze mindannak ellenére, ami vele történt és történik, és ami egyáltalán rajta kívül a világon történik, *mégiscsak hisz* Istenben, még akkor is, ha e hit bizonyos körülmények között

paradoxnak hat. E hit, a mindenen túlradó hit az, mely voltaképp erőt adhat az alkotáshoz. Ahhoz, hogy a költő önnön sorsa és a körülötte lévő világ krónikásaként tudósítson, közvetítsen valamit az olvasó felé. Líra csak hit által, a transzcendens létezésének feltételezése által létezik. A transzcendens persze egészen kis dolgokban is megnyilvánulhat – többek között a két konzerv között a szegénység közepette felragyogó Ráma margarinban vagy a gyermekkori emlékekre való visszarévedésben. A peremre szorított értelmiségi számára még ezen apró dolgok is képesek a transzcendens szintjére emelkedni – a vers által pedig számunkra is.

Hegedűs János persze annak ellenére, hogy nem hermetikus, nem is didaktikus költő. Egyáltalán nem erőlteti ránk szentenciózus módon mondanivalóját, nem rágja a szánkba, hogyan is kell az adott verset értenünk. Költeményei sokkal inkább állapotjelentések, egy bekapcsolva hagyott kamera spontánnak tűnő felvételei, melyeket a dinamikus, kötött formákat a legtöbb helyeket nélkülöző, ám annál természetesebben áramló versbeszéd közvetít felénk. A művek hitelességét sokszor éppen ez a spontaneitás, a műviesség, a mesterkélttség hiánya kölcsönzi:

*„S most helyettük is holtan,
örökös feltételes módon
rángatnak láthatatlan zsinórok:
a hétköznapiágba ivódott
havifixes mentős,
ki még itt van, de már megszökött, -
ki elment ős-
tájaira a vágynak,
csukott szemmel önként a „másba”,
s valahogy ott ragadt.”*

– olvashatjuk a *Halott vagyok, Horatio* című költeményben.

Hegedűs verseire nem jellemzőek a napjaink költészetében divatos intertextuális utalások sem, a *Csodavárás* szövegeiben vajmi keveset találunk belőlük (egyetlen eminens példa talán a *Halott vagyok, Horatio* című vers és ciklus, ahol a költő Shakespeare *Hamletjével* és Berzsenyivel is dialógust folytat). A költő poétikai megoldásai tradicionálisak, ám ennek ellenére eredetiek, valós élményekből, sokkal kevésbé korábbi

olvasmányélményekből táplálkoznak. A szerző úgy folytatja a képviselési-közéleti líra olykor megszakadni látszó hagyományát, hogy abba nem szándékosan, a poeta doctus hiúságával és megfontoltságával, sokkal inkább ösztönösen helyezkedik bele. A képviselés, az emberi-társadalmi problémákra reflektáló, a privát élményeket egyetemessé emelő versbeszéd nála belső fejlődésű. E belső fejlődésű, önéletrajzi élményeken is alapuló társadalmi érzékenység talán a kötet egyik utolsó versében, a *Szakadt, szürke* című szövegben nyilvánul meg legerőteljesebben:

*„Szakadt, szürke lepedő az ágyon,
Ragacsos poharak a földön,
Kétnaponta maszturbálok. –*

*Vak ló vágat sehova,
Hangodra süket a börtön.
Húrként feszítéd jajodat*

*Magad növesztett rácsaid köré.
Mit nem feszít szét asszonycsorda,
Mit már nem nyit meg a józan ész.”*

A belső indíttatásból fakadó, intuitív módon történő megszólalás másokért, azokért, akik önmagukért egyébként nem képesek szólni, lehetőséget nyújt az olvasónak, hogy Hegedűs János versei mellé útitársul szegődjön. A költői beszélő olyan hangon nyilatkozik meg, mely voltaképp mindnyájunk helyett képes beszélni. A szövegek olyannyira olvastatják magukat, hogy még kiemelkedő odafigyelés, literátori szenzibilitás sem szükséges a befogadásukhoz. Úgy vélem, az olvasó könnyen elindulhat Hegedűs költészetén keresztül egy úton, a *Csodavárás* útján, s a kötet végére érve, a versek által kínált esztétikai élményt és önmegismerést átélve talán már a csodára sem kell annyit várnia, mint eleinte gondolná.

(Napkút Kiadó, Budapest, 2010.)